SÜLEYMAN ÇELEBİ VE MEVLİD

YAZILIŞI, YAYILIŞI VE ETKİLERİ

EDİTÖR:
Mustafa Kara – Bilal Kemikli

OSMANGAZİ BELEDİYESİ

BURSA
OSMANGAZİ BELEDİYESİ YAYINLARI
Ulubatlı Hasan Bulvarı No: 6 Santral Garaj / Bursa
Tel: 0.224.444 16 01 Faks: 0.0224.270 70 63
www.osmangazi-bld.gov.tr

Süleyman Çelebi ve Mevlid

Bu kitap, Osmangazi Belediyesi'nin katkılarıyla 18-20 EKİM 2007 tarihleri arasında Bursa'da düzenlenen **Uluslararası Süleyman Çelebi ve Mevlid -Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri- Sempozyumu**'nda sunulan tebliğlerden oluşmaktadır.

Editör:
Mustafa Kara – Bilal Kemikli

ISBN 9944-5286-8-9

1. Basım
Ekim 2007

Kapak Resmi:
Süleyman Çelebi'nin Türbesi, Çekirge

İç Düzen-Kapak:
Uludağ Yayınları

Baskı:
İrfan Ofset

Mevlid'in Türkçe Kaynakları Şerhleri ve Mevlid Metni Üzerine

Kemal YAVUZ*

Anadolu'da başlayan Türk Edebiyatı XIII. yüzyıldan itibaren varlığını göstermektedir. Bu yüzyılın özelliği, kendileri Türk oldukları halde eserlerini Farsça ve Arapça veren şair ve yazarların bulunmasıdır. Bunlardan Celâleddin-i Rumî ve oğlu Sultan Veled Farsça yazarken, Hacı Bektaş-ı Veli ile Sadreddin-i Konevî Arapça eserler vermişlerdir. Ancak bunlar geçmişten gelen bir âdetle Gazne ve Büyük Selçuklu devletinin de edebî zevkini devirlerinde canlı tutmuşlardır. Zaten bu devletlerin hükümdarları da edebî zevklerinde bu dillerin verimlerinden faydalanmışlardır.[1] Aslında bu durum Arapça ve Farsçanın belirli bir imlaya sahip olması sonucunda ortaya çıkmıştır. Türkçe, Karahanlı devletindeki edebî faaliyetler bir tarafa bırakılırsa, bu devletlerde belirli bir imlaya göre yazılmadığı için ikinci planda kalmıştır. Hatta bu yüzden Türkçe eser verme bir noktada küçük görmeye de sebep olmuştur. Ancak 1277 yılının Mayısına gelindiği zaman Karamanoğlu Mehmet Beyin fermanı ile bu durum hızlanmış, Gülşehri gibi Farsça yazan şairler artık kesin olarak ve severek Türkçe yazmaya başlamışlar ve bir noktada Türkçecilik cereyanını da başlatmışlardır. Aslında bu durum XIII. yüzyılda yavaş yavaş kendini gösterir. Mevlâna Celaleddin-i Rumî pek az Türkçe manzume yazmış olmasına rağmen, oğlu Sultan Veled'in eserlerinde bir hayli Türkçe manzume bulunmaktadır.[2] Ayrıca bu yüzyılın önde gelen bir başka şairi Ahmed Fakih de *Çarhnâme* ve *Kitabu Evsafi Mesâcidi'ş-Şerife* adlı eserlerini yazmıştır.[3] On üçüncü yüzyılı bu

---

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

[1] Kemal Yavuz; *Âşık Paşa Garib-nâme I/1*, İstanbul 2000, s. XXI.

[2] Mecdut Mansuroğlu; *Sultan Veled'in Türkçe Manzûmeleri*, İstanbul 1958.

[3] Mecdut Mansuroğlu; *Çarhnâme*, İstanbul 1956. // Hasibe Mazıoğlu; *Kitâbu Evsâfi Mesâcidi'ş-Şerîfe*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1974.

eserlerle kapatırken on dördüncü yüzyıla girişi Yunus Emre ile yapmamız gerekir.

XIV. yüzyıla girerken, geçmiş yüzyılların da tecrübesi ile Anadolu'da bir Türkçecilik akımının başladığını söylemek gerekir. Zaten bu asırda ortaya çıkan beylikler kendi hükûmet merkezlerini bir kültür faaliyeti içine sokarlar. Bunlarda ön sırayı Germiyanoğulları alır. Daha 1277 yılında Karamanoğlu Mehmed Bey'in yaktığı ocak Türkçe açısından bütün beyler tarafından benimsenir. Artık Türkçe eser yazılmalıdır. Halk da böyle istemektedir. Söylemesi gereken ve bir mesajı olanın da Türkçe anlatması lâzımdır. İşte biz Selçuklu'dan sonra yaşanacak olan asra yani Osmanlı asırlarına geçerken, böyle bir dil şuuru ile gireriz.

Süleyman Çelebi'ye gelinceye kadar Anadolu sahasında pek çok eser yazılmıştır. Bu eserler daha çok Anadolu beyliklerinin hükümet merkezlerinde ortaya konmuştur. Bunlar içinde Germiyanoğulları, İsfendiyaroğulları ve Aydınoğulları kültür faaliyetleri açısından en verimli beylikler olmuşlardır. Bu kültür faaliyetlerinin bir kolu da Mısır sarayında görülmüştür. XIV. yüzyıla girerken ilk verimler öğrenimini Konya'da gören veya Konya'ya bağlı şairler tarafından ortaya konmakla birlikte, bu zamanda yine Farsça ve Arapça önde gelen diller olarak varlıklarını korudular. Böylece bu dillerde yazılan eserler Türk edebiyatının mahsulleri ortaya çıkarken belirli bir edebî zevkin ve edebiyat duygusunun gelişmesine hizmet ettiler. Süleyman Çelebi devrine geldiğimiz zaman şair ve yazarlarımız artık Türkçe kaynaklar da bulabiliyorlardı. Belki bunların şansı geçmişe nispetle daha da açıktı. Çünkü bu şair ve yazarlar öğrenimleri gereği Arapça ve Farsça eserlere gidebildikleri gibi Türkçe eserleri de hazır bulmuşlardı. İşte Süleyman Çelebi de bunlardan biri idi.

Kendi devrine kadar yazılan eserleri hakkıyla bilip okuyan, edebî bilgi ve zevkini de geliştiren şair Türkçe kaynaklardan en iyi şekilde faydalanmış, bunları ruhunda ve gönlünde eritmiştir. Bu açıdan bakılınca Süleyman Çelebi en azından üç dilde verilen eserleri okumuş ve peygamberimizle ilgili bilgileri en geniş şekilde öğrenmiştir. Onun okuduğu ve faydalandığı Türkçe kaynaklara bakacak olursak yüz yüz on senelik bir zamanda yazılan kitapların sayısı bir hayli fazladır. Biz bunlardan bazılarını ana hatları ve özellikleri ile belirtirken Mevlid'e kaynaklık eden eserleri de zikr edeceğiz.

Bu şairlerin ilki Yunus Emre'dir. Yunus Emre Türkçeyi gönül dili hâline getirir. O ortaya çıktığı zamandan beri sesini bütün Türk illerine duyuran şairdir ve eserleri ile bütün Türk illerini dolaşır. O devirde Yunus'un dili Türkçenin en işlenmiş şeklidir. Onun sesi billur bir sestir. Gerçekten Yunus, dilimizin inceliklerini keşf eden ve Türkçeye her yönüyle vâkıf ve hâkim bir şairdir. Halkın hislerine tercüman olur. Asrın ilk çeyreğinde bize iki eser bırakarak 1320 yılında hayattan çekilen Yunus Emre'nin şiirlerini

duymayan kalmamıştır. Bunlar daha ziyade divanındandır. Ancak onun bir de nasihat tarafı vardır. O da 1307 yılında yazdığı *Risâletü'n-nushiyye* adlı 590 beyite yakın olan küçük bir mesnevidir.[4] Yunus bu eseri ile zamanını değerlendirir. Şiirlerinden öğrendiğimiz kadarıyla sıkıntılı bir devir olan bu zamanda halk başıboştur ve hak hukuk tanınmaz. İşte bu sebeple o, bir nasihatçı olarak karşımıza çıkar.[5] Eser insanı konu edinir. Önce yaratılış ele alınır. Toprak, su hava karıştırılıp ateşle pişirilmiş; sonra da can verilmiştir. Böylece insan ortaya çıkmıştır. Ona toprakla; kanaat, tevekkül, sabır, hulk ve ganimet verilmiştir. Gönül hoşluğu, cömertlik, nazar ve asıl da su ile verilmiştir. Havadan veya yelden riya, yalan, heva ve nefis olmuştur. Hırs, öfke, kibir ve haset de ateşle gelmiştir. İnsan bununla da kalmamış ona akıl, iman, hidayet ve hayâ da verilmiştir. Hidayet imandan, iman akıldan, hayâ da imandan ayrılmaz. Yunus için mühim olan insanın kendini bilip tanımasıdır. O bunu *Risâletü'n-nushiyye*'nin 35. beytinde açıkça ortaya koyar.

Azîm cihân-durur gönül cihânı
Seni izler isen göresin anı

Yunus bunu *Risâletü'n-nushiyye*'sinde dokuz başlık altında ele almıştır. Onun için öğüt ön plândadır.

Bu beş günlik ömür bu harca yitmez
Bu sağır kulağun niçün işitmez *(227)*

derken insana bağırır ve sesini işittirmek ister. Ayrıca şu beyitler Yunus'un nasıl bir öğüt verdiğini göstermesi ve eserini tanımamız bakımından da, önemlidir. Buradaki her beytin öğüt açısından bir sözgesi, mesajı vardır.

Zekâtsuz hayvânât, sadakasuz mâl
Berhurdâr olmaya anun gibi hâl *(89)*

Suçu yok kişinün bağlanmaz eli
Kendüye dolaşur bil kendü fi'li *(92)*

Kim ki yoldaşına hiyânet kıla
Nereye varur ise lânet bula *(95)*

Begenme sen seni hîç nesenesin
Çıkma yüce yire ansuz inersin *(192)*

---

[4] Yunus Emre; *Risâletü'n-nushiyye*, İstanbul tarihsiz.

[5] Kemal Yavuz; *Âşık Paşa Garib-nâme, cilt I-II*, (Tıpkıbasım, karşılaştırmalı metin ve aktarma) Türk Dil Kurumu Yayınlarından, İstanbul 2000, s. XIII.

Adû sensin sana düşmân kim ola
Yavuz huyun senün sana havâle (218)

İden alçaklık ol gence sataşdı
Yüce yir gözleyen rence sataşdı (263)

Buşı kimde ise imanı gider
Sana iman gerekse anı gider (295)

Sabır ile Yûsuf nereye irdi
Sabır kimde ise kendüyi dirdi (393)

Yûnus sahîlige virdünse adun
Eyd imdi n'eyledün bu yolda n'itdün (469)

Aklun var-ısa kogıl gaybeti
Toludur hazinede bin dürlü satu (487)

Gözi yok kişinün sevmek nesidür
Gönli kul eyleyen göz fitnesidür (535)

Göz oldur ki müdâm cânı göre
Farîzadur kula sultânı göre (537)

Togrulık cümlesinden üstün uzar
Togrulık besleyenler arşa agar (579)

Togrulıkdan cümleler ögüd alur
Togrular dirligi ebedî kalur (581)

Kogıl ayruk sözi sen seni gözle
Kendü suçun ile sen seni yüzle (552)

Ayrugı söyleyen kendüyi unudur
Anunçun suçludur ol âsî-hudur (555)

Söyleme ayrugı vü sen seni güt
Kınama kimseyi sen işit ögüt (561)

Kısaca söylemek gerekirse, Yunus bu eseri ile kendini gözden geçirir ve insanlara da yol gösterir. O, asırlar aşırı gelen sözlerini kendine söyler gibi görünse de; bu öğütler her zamanda, herkesedir.

Gülşehrî ilk eseri olan Feleknâme'yi Farsça yazmasına rağmen, *Mantıku't-tayr* adlı eserini Türkçe yazar. Eser aynı adı alması bakımından Attar'dan tercüme gibi görünse de tam bir tercüme değildir. Sanat endişesi taşıyan Gülşehri Attar'dan yalnız yedi hikâye tercüme etmiş, diğer hikâyeleri Sadi'nin Gülistan'ından ve Mevlâna'nın *Mesnevi*'si ile başka kaynaklardan almıştır. Hatta Gülşehri kendisi de hikâyeler yazmıştır. Zaten onun *Mantıku't-tayr* adlı eseri bir hikâyeler antolojisi durumundadır. İlk kalem denemelerini Farsça yapan, ancak sonradan Türkçe yazan ve Türkçe yazmakla övünen Gülşehri edebiyatımızda ayrıca ilk mahlas arayışı içinde olan bir şairdir. *Mesnevi* hikâyelerinin Türkçede ilk tercüme ve şerh edeni olması bakımından da ilktir. Ayrıca *Gülşennâme* de dediği *Mantıku't-tayr*'ında eser vermenin ve eser vermekle adının yaşayacağı şuurunda olan Gülşehri, Mevlâna âşıkı bir şairdir. *Mantıku't-tayr* da denen *Gülşennâme*'sini gözden geçirdiğimiz zaman onun Türk edebiyatında Yunus'tan Şeyh Galib'e kadar bazı şairleri çağrıştırdığını da belirtmek gerekir. Bu açıdan eserine baktığımız zaman tek bir beyti de olsa, Süleyman Çelebi'de yankılandığını ve Mevlid'le beraber yaşayarak zamanımıza kadar geldiğini söylememiz gerekir. O,

Kudretinden çün düzetdi âlemi
Kendü nûrından yaratdı Âdem'i

derken kendiliğinden *Mevlid*'in içine girmiş olur.[6] Ancak Süleyman Çelebi için asıl kaynak Âşık Paşa'nın *Garib-nâme*'si olmuştur.

Türk edebiyatının temel taşı olan *Garib-nâme*'nin yazarı Âşık Paşa eserinde pek çok konuya yer verir ve Yunus'u açarak daha geniş şekilde anlatır. *Garib-nâme* bir iddianın eseridir. Çünki o devirdeki kanaat, Türkçe ile eser vermeyi yadırgar ve böyle bir durumu garip karşılar. Âşık Paşa bu inancı yıkan büyük bir edip ve âlimdir. 1330 yılında ortaya koyduğu ve Türkçenin gücünü kudretini ispatladığı eserine başkalarını şaşırtması ve orijinallik gösterdiğini bildirmesi için *Garib-nâme* adını vermiştir. Ondaki köklü dil şuuru ve Türkçe sevgisi bu fikirden kaynaklanır. Aslında bu dil şuuru Gülşehrî'de de vardır. Âşık Paşa'nın;

Türk diline kimseler bakmaz-ıdı
Türklere hergiz gönül akmaz-ıdı

Türk dahı bilmez idi ol dilleri
İnce yolı ol ulu menzilleri

---

[6] Kemal Yavuz; *Gülşehri'nin Mantıku't-Tayr'ı (Gülşennâme)*, Kırşehir Valiliği Yayını: 12, Ankara 2007, s. XXXIV.

Bu Garib-nâme anın geldi dile
Kim bu dil ehli dahı ma'ni bile

II-237a/3-5

diye söylemesi boşuna değildir. O bu beyitleri ile gelecek nesillere zamanının Türkçe ve Türklere bakış hakkındaki görüşünü verdiği gibi, Türkçe yazılmamasından dolayı şikâyette de bulunur. Türkçe ile işe başlanmasını ister ve görüşler getirir.[7]

Onun eseri için;

Gördüm uşbu âlemi ibret tolu
Âlem içre âdemî hikmet tolu

Âlem içre gördügüm ibretleri
Âdemîde buldugum hikmetleri

Bir yire dirşürdüm oldı bir kitâb
Oldı bünyâdı anun on dürlü bâb

II-231b/3-5

derken Türk edebiyatı ile ilgili meselelerde, Anadolu sahasında gözleme dayanmakla işe başladığını ve ilk hikmet şairi olduğunu da söyler. Bu durumda herhâlde, hikmet meselesinde Nâbi'den çok daha ötelere giderek edebiyatımızda yeni hükümler vermek mecburiyetine de işaret etmemiz gerekir. Âşık Paşa ile edebiyatımızda düzeltmemiz gereken başka hususlar da vardır. Onun ile Türk edebiyatının İran edebiyatı tesirinde kaldığı fikri de tartışılmalıdır. Çünkü Âşık Paşa edebiyatımıza bulunduğu asırdan yön veren bir şahsiyettir. O, *Yusuf İle Zeliha*'yı ilk defa o kaleme alır. Gülşehri ile birlikte Leylâ vü Mecnun, Gül ve Bülbül hikâyelerini de en önce işleyen şairlerimizdendir.

Tevhid, na't, yaşname, miracnâme, aşk, kâinat, insan ve kaderi, denizler, yer gök, felek insan ilişkisi, gezegenler, sesten dile, akıldan kaleme, mürekkebe ve kelimeye geçişe, ses mana ilişkisine yer verir. İlim, ordu fikri, padişah ve idareci düşüncesi, vergiden tohumun çimlenmesinden ve ekin ekip biçmek, buğday elde etme, onun un hâline gelmesi ve değirmene kadar, yemekler ile kumaşlar ve çeşitleri de dahil, gemicilik, maden elde etmek, para basmak gibi hemen her konuya temas edip işleyen odur. Ondaki konu genişliği hiçbir şairimizde görülmez. Ayrıca kâinatla insan vücudunu karşılaştırır. Olan biten tabiat hâdiseleriyle insan kaderini ele alıp örnekler vererek anlatması, eserinde 500'ü aşan konuyu 10613 beyitte ver-

[7] Kemal Yavuz; XIII-XVI. Yüzyıl Eserlerinin, Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri, *Türk Dünyası Araştırmaları*, s. 27, İstanbul 1983, s. 11 vd.

mesi ile Türkçenin kudretini ve ifade gücünü ispat eder. Bunlar bir yerden tercüme değildir. Bu büyük insanın hiçbir zaman eskimeyen, okundukça yenilenen, ufuklar gösteren, hayatı boyunca gelişen ve geliştikçe açılan fikirleridir. Ayrıca aşkı ve tasavvufu ele alması, Hızır'ı anlatması ile menkıbe türünü getirmesi onun zikr edilecek diğer yönleridir. Çocukluk ve tahsil zamanlarını üç Selçuklu, ölümüne kadar geçen zamanını ise iki Osmanlı hükümdarı devrinde yaşayan Âşık Paşa'nın, eseri ve fikirleri ile idarecilerin yanında yer alması, Karacahisar feth edilince Tursun Fakih'in Osman Gazi adına okuduğu ilk hutbede orada hazır bulunması,[8] kısaca devrin fikir babası olması[9] onun o devir Türklüğündeki ve kuruluş devrindeki oynadığı rolü de gösterir.

O, kendi zamanından sonraki devirlere ses bırakan şairlerin başında gelir.[10] Eseri bu bakımdan gözden geçirilecek olursa *Mevlid*'in pek çok beytinin Âşık Paşa'dan geldiği anlaşılır. Süleyman Çelebi de Âşık Paşa'dan etkilenen şairlerimizin başında gelmektedir. *Mevlid* veya *Vesiletü'n-necât* adlı eserine *Garib-nâme*'den pek çok beyit alır. Ayrıca beyitleri söyleyiş ve mana yönü ile derinleştirip zenginleştirir. Aldığı beyitlerin çoğu zaman ikinci mısralarını değiştirmiştir. Kısaca söylemek gerekirse; Süleyman Çelebi *Mevlid*'ini yazarken *Garib-nâme*'den yüzün üzerinde beyit almıştır. Şimdi şu beyitlere bakalım;

Allah adın eytlüm evvel ibtidâ
Andan oldı ibtidâ vü intihâ
I- 4a/10
Allah adın zikr idelüm evvelâ
Vâcib oldı cümle işde her kula
M. 1
Cümle âlem yog-iken ol var-ıdı
Şöyle eksüksüz ganî Cebbâr-ıdı
I-4b/1
Cümle âlem yog-iken ol var idi
Yaradılmışdan ganî Cebbâr idi
M. 28
Ol ki Hak evvel yaratdı âlemi
Âlem içinde kopardı Âdem'i
I-18b/2

---

[8] Enver Behnan Şapolyo; *Kırşehir Büyükleri*, San matbaası, Ankara 1967, s. 14-15.

[9] Mehmet Kaplan; Âşık Paşa'da Birlik Fikri, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*, dergâh yayınları, İstanbul 1976, s. 177-189.

[10] Kemal Yavuz; Edebiyatımızda Gezen Nefesler, *Tarih ve Düşünce*, İstanbul - Nisan 1999.

Hak taâlâ çün yaratdı Âdem'i
Kıldı âdemle müzeyyen âlemi
M. 119
Birdür ol birligine şek yok-durur
Andan artuk dünyada tek yok-durur
I-38b/10
Birdür ol birligine şek yok-durur
Gerçi yanlış söyleyenler çok-durur
M. 26
Ol togıcak bütler oldı ser-nigûn
Bütperestler kamusı oldı zebûn
II-210b/2
Ol gice hep putlar oldı ser-nigûn
Cânına şeytânun urıldı dügün
M. 261
İşid imdi Mustafâ mi'râcını
Hulleden tonı vü nûrdan tâcını
II-123a/1
İşit imdi Mustafâ mi'râcını
Niçe urındı saâdet tâcını
M.346
Tur oturma bin buraka gel berü
Çıkısarsın nüh felekden yokaru
II-123a/7
Tur berü gel yâ Muhammed tîz didi
Kim seni Hak hazretine ündedi
M. 354
Uşbulardur bu iki rek'at namâz
Nüh felek ehlindeki kılnan niyâz

Cümle gök ehlindeki nâz u niyâz
Geldi uş oldı iki rek'at namâz
II-129b/8, 11
Anlarun her tâ'atın ol Bî-niyâz
Cem idüp bir yire ad urdı namâz
M. 378

Burada her iki eserde karşılıklarını verdiğimiz beyitlerden başka pek çok beyit; *Garib-nâme*'den olmak suretiyle aşağıya alınmıştır. Bunlara bakılınca her beytin *Mevlid*'de bir yer tuttuğunu hemen anlarız.

Rahmetün çok fazlun üküş iy Kerîm
Koma bini acz evinde iy Rahîm
I-226a/9
İlk sana bilmek gerek kim ol İlâh
Niçe düzdi âlemi ol Pâdişâh
I-156b/3
Gör Çalab'un kudretin kim n'eyledi
Niçe dürlü nakş u bünyâd eyledi
I-40a/5
Gizlü genci gösterüp açmag-ıçun
Âleme ol rahmeti saçmag-ıçun

Süfliye inmeg-içün ol akl-ı kül
Ol mahabbet nûrı ol genc-i usûl
II-80b/3-4
Hâlık oldur ol yaratdı mahlukı
Mahlukun oldur gümansuz hâlıkı
I-231b/4
Yidi kat gök ol yaratdı bî-sütûn
Yidi kat yir ol durıtdı bâ-sükûn
I-231b/7
Uçmagı düzdi senünçün ol Celîl
Anda ne kim var sana kıldı sebîl
II-5a/9
Bu iş ü bu kudrete ne akl ire
Söz üküşdür çün girü indi yire
II-8b/6
Mustafâ mi'râcını çün bildiler
Dirilüp cümle selâma geldiler
II-9a/2
Anda hâzır cem iken ol cümle cân
Bir namâz vaktı irişdi nâgehân
II-9a/3
Enbiyâ ervâhı anda cem-idi
Mustafâ ol cem içinde şem idi
II-9a/7
Oldılar bunlar cemâat ol imâm
Ol namâzı kıldılar anda tamâm

Bir kavulda şöyledür kim ol namâz
Gökler üstinde kılındı ol niyâz
II-9a/5-6

Çün Çalap'dan degdi bu ikbâl ana
Kıldı peygamberler istikbâl ana

Ya'ni rûh-ı enbiyâ varmış-ıdı
Arş öninde kamusı durmış-ıdı
II-82b/5-6
Çün bu işi böyle gördi ol Resûl
Gönline hoş geldi bu zabt u usûl
II-123b/1
Birisinde Mustafâ kılmış namâz
Birisinde kılmış ol Meryem niyâz
II-9b/9
Bir kavul oldur ki Kuds'e geldiler
Ol namâzı Kuds içinde kıldılar
II-9a/10
Ol namâzı kıldılar anda tamâm
Bî-rükû u bî-sücûd u bî-kıyâm
II-9a/9
Eyle san bir hücredür uçmakdan ol
Anun-ıçun andan agdı göge yol
II-10a/9
Ortada söylendi bunça gizlü râz
Bir nefesde makbûl oldı bin niyâz

Çün Habîb indi girü bu menzile
Arş ayagında bile geldi bile
II-210a/5
Ol zamân kim çıkdı ol arş üstine
Gitdi perde dôst irişdi dostına

Cümle gök ehli beşâret urdılar
Tapuda el karşuruban durdılar
II-210a/1-2
Tanrı'dan emr oldı bu biş vakt namâz
Kim kıla her dem anun birle niyâz
II-128b/3
Geçdi vardı Hazret'e kıldı niyâz
Hakk'ıla söyleşdi bunça sırr u râz
Kabe-kavseyn oldı menzilgâh ana
Gör ne devlet virdi ol Allah ana
II-128a/1-2

Ma'lum oldı evvel ü âhir ana
N'oldı veya n'olısar önden sona
II-209b/11
Anmadı ol atasın u anasın
Lîkin unıtmadı bir dem ümmetin

Ümmetî dip ümmetî dip kıldı nâz
Hak katında oldı ol nâz u niyâz

Geldi rahmet yarlıgadı ümmeti
Böyle olur dosta dostun himmeti
II-192a/11
Kamumuz ol Hak katında eksügüz
Da'vimüz yok bilürüz eksügümüz
I-167b/10
Dinleyenün gönline rahmet bırak
Bunlara göstermegil hecr ü fırak
I-101b/9
Hem bulardan hoşnud olsun şâhumuz
Rahmet içre dutsun ol Allahumuz
I-16a/10
Her nefes bin rahmeti Hakkun ana
Kim yazanı fâtihâ birle ana
I-174a/4

beyitlerinde görüldüğü gibi, *Mevlid*'in pek çok beyti *Garib-nâme*'den gelmektedir.[11] Ancak *Mevlid* sadece Âşık Paşa'nın eserinden etkilenmemiştir. Süleyman Çelebi ile hemen hemen aynı zamanlarda yaşayan Erzurumlu Mustafa Darir de *Sîretü'n-Nebi*[12] adlı eserinde Peygamberin doğumu için uzun bir manzume yazmıştır. Üç bendden meydana gelen bu şiir her ne kadar vezin bakımından ayrılırsa da, anlam bakımından *Mevlid*'e tesir ettiği açıktır. Özellikle *Mevlid*'in vilâdet bahri buraya bağlanabilir. Erzurumlu Mustafa Darir'in;

Rebiü'l-evvel ayı kutlu olsun
Hemîşe dîn ü dil kuvvetlü olsun
121a/17

---

[11] Kemal Yavuz; *Âşık Paşa Garib-nâme I/1, I/2, II/1, II/2*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 764/1, İstanbul 2000.

[12] Erzurumlu Mustafa Darir; *Sîretü'n-Nebî*, İ.Ü.Edebiyat Fakültesi türk dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer kitaplığı, nu. 3022.

beyti ile başlayan bu manzumesi 53 beyit olup üç bend hâlinde verilmiş ve bu beyit her bendin sonunda tekrarlanmıştır. Süleyman Çelebi de buraya bağlı olarak, eserinin her bahrinin sonunda görülen

Ger dilersiz bulasız oddan necât
Işk-ıla derd-ile eydün es-salât

beytini bu beyitten mülhem olarak tekrar beyti yapmıştır.

Sîretü'n-nebî Mısır sarayında, 1383-1388 yılları arasında, Sultan Mansur Ali ve Sultan Berkuk zamanında, onların emri ile yazılmıştır.

Resûlün mevlûdı bu ay içinde
Cihânda ma'rûf u meşhûr oldı

Nebînün anesi Âmine Hatun
Haber virdi bu söz mestûr oldı

Ayun on ikisi isneyn gicesi
Harâb olmışam evüm ma'mûr oldı

Evümden göklere bir nûr çıkdı
Ki dünya toptolu ol nûr oldı

Döşendi bir bisât üstine sündüs
Hevâda ille ki mestûr oldı

Dikildi ol alem şarka vü garba
Birisi Ka'be'de menşur oldı

Yakın geldi bana ki Mustafâ'nun
Vücûda gelmegi destûr oldı

İniledüm yalunızlık elinden
Ki avrat özr-ile ma'zûr oldı

Divâr yarıldı vü üç hûri geldi
Beni gör kim enîsüm hûr oldı

Oturdılar yanumda hem önümde
Didiler menzilün uş Tûr oldı

Vücûda geldi ol Sultân-ı ukbâ
Nazar ehline key manzur oldı

Ana oldun anun bigi Resûl'e
Ki anun ümmeti magfûr oldı

Bu ön gelen sorar ol son gelenden
Ki uçmakdan sizi kim kovar oldı

Ki ıtrunuz kohusından yir ü gök
Tolu hem müşg ü hem kâfur oldı

Sizün yüzünüz aydının göriben
Bu gice ay u gün mehcûr oldı

Didiler Hak taâlâ vü takaddes
Ki emrine kamu me'mur oldı

121b/1-17

Sınuh gönülleri Cebbâr-ı âlem
Kamu cebr eyledi mecbûr oldı

Rebiü'l-evvel ayı kutlu olsun
Hemîşe dîn ü dil kuvvetlü olsun

Çalap emr eyledi Rıdvân'a kim tîz
Bezegil cennet ehlin cennet-ile

Habîbullah vücûda geliserdür
Tolısar dünya afv u rahmet-ile

Çalap'dan Cebreîl'e emr olındı
Tamu kapuların yap heybet-ile

Bezensün hûrî vü gılmân u vildân
Kamu saçuya gitsün ragbet-ile

Haber eyle kamu vahş u tuyûra
Haber kıl kalmasunlar gaflet-ile

Amine eydür ol dem oldı kim uş
Vücûda gele Ahmed kudret-ile

Susadum su diledüm içmege ben
Elüme sundılar kıf şerbet-ile

Sovug u kardan ag tatlu şekerden
Anı içdüm be-gâyet lezzet-ile

Bu kez bir nûr içinde gark oldum
Büridi ol beni ismeti-y-ile

Bir ag kuş geldi arhamı sıgadı
Kanadı birle katı kuvvet-ile

Vücûda geldi ol dem şol vücûd kim
Azîzdür kamulardan izzet-ile

Ne kan gördüm ne su gördüm ne agrı
Togurmadum anı ben zahmet-ile

İşidürem ki dünya toldı gulgul
Hicâblar ref' olındı zulmet-ile
122a/15
Dile geldi divâr u taş u toprak
Söze geldi dükeli hikmet-ile

Beşaret kıldılar biribirine
Muhammed dünya tutdı ümmetiyle

Görürem Mekke şehri nûr tolmış
Velî gâfil yatur er avratıyla

Bugur kendüme geldüm bakdum evden
Gidüpdür hûriler cem'iyyet-ile

Velî mevlûdı görmedüm evümde
Yüregüm oda yandı hasretiyle

Gümânum oldı ki hûrîler aldı
Gözüm dört yanadur bu fikret-ile

Rebîü'l-evvel ayı kutlu olsun
Hemîşe dîn ü dil kuvvetlü olsun

Görürem Ka'be'ye karşu Muhammed
Bucakda yire urmışdur yüzini

Yüzi secdede barmagın götürmiş
Velî söyler bilimezem sözini

Kesilmiş göbegi sünnet olınmış
Kımatlu sürmelemişler gözini

Bir ak sôfa tolamışlar vücûdın
Tenini baglayan saçmış tuzını

Diledüm ki varam elüme alam
Görem ol aydan arı hûb yüzini

Bir ün geldi havâdan heybet-ile
Ki gizlen halk gözinden kendüzini

Cemî'-i enbiyâ hûy u hisâlin
Virün ana bezeyüp kendüzini

Anı üç güne degin gizlü saklan
Hemîşe gicesini gündüzini
122b/1-17
Yine bir dürlü kavmı geldiler tîz
Alup gitdiler ol dîn yılduzını

Yine ol lahzada elin götürdi
İşiden anlaya söz rumuzını

Saâdet ol kişinün kim gözine
Çekeler Ahmed ayagı tozını

Ümîdi ol-durur bu Gözsüz'ün kim
Ümîdsüz komaya ol Gözsüz'ini

Rebîü'l-evvel ayı kutlu olsun
Hemîşe dîn ü dil kuvvetlü olsun
123a/1-4

Yine bu zamanda Ahmedî'nin (ölm.1412) de bir mevlid yazdığını görürüz. *İskendernâme* adlı eserinde yer alan bu mevlid[13], vezin dışında Süleyman Çelebi'den çok ayrılır. Özellikle dili ağırdır; Süleyman Çelebi ve Erzurumlu Mustafa Darir'in manzumelerindeki tatlılık bu manzumede görülmez.

Biz Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'ine bakınca, yukarıdaki beyitlerden de anlaşılacağı üzere, hem vezin hem dil bakımından olan açıklık ve anlaşılırlık, hem de edâ ve söyleyiş açısından Âşık Paşa'nın *Garib-nâme*'si ile çok fazla benzerlik bulunduğuna şahit olduk.[14] Ancak yukarda da belirttiğimiz gibi Süleyman Çelebi bu eseri tamamen içine sindirmiş, yüz yıla yakın bir edebî zevkin gelişmesi içinde daha güzel söyleme yoluna gitmiş ve Peygamberimizi anlatan bu eserini ortaya koymuştur.

Mevlid Türk milletinin hayatında büyük bir yer tutmuştur. Ölümden doğuma ve sünnete, hatta evliliğe kadar milletimiz mevlid ile düşüp kalkmış, mübarek gecelerde de ona büyük yer ayırmıştır. İşte bunun kaynağı Âşık Paşa, bu pınarı millete, hatta diğer Müslüman kavimlere getiren de Süleyman Çelebi olduğu gibi birlik ve bir olmada o sözler Mustafa Darir ve Ahmedî de dahil hepsinin ortaya koyduğu müşterek sözlerdir.

Süleyman Çelebi'nin ayrı ve örnek teşkil eden bir başka özelliği ise, kendisinden önceki eserleri en iyi şekilde okuması ve ondan sonra *Mevlid*'ini yazmasıdır. Bu da bir sanatkârın eserini yazmadan evvel ne yapması gerektiğini gösterip, örnek olması bakımından çok önemlidir ve zamanımız için de geçerlidir. İşte ancak böyle eserler asırlar aşırı şekilde varlıklarını günümüze kadar koruyabilirler.

Süleyman Çelebi ile Türk edebiyatında bir mevlid türünün ortaya çıktığını da belirtmeliyiz. Ancak bu türün Türk milletinin hayatında büyük yer tutması başka şairlerimizi de mevlid yazmaya yöneltmiştir. Daha Süleyman Çelebi'nin yaşadığı devirde, Ahmedî'yi bir tarafa bırakırsak, kanaatimize göre Hafî ve Vâiz'in yazdıkları eserlerle bu yol açılıp devam etmiştir. Bunları diğer şairlerin eserleri takip eder. Ancak bunlar şairlerinin peygambere olan sevgisini göstermeleri bakımından önem taşırlar ve fazla yaygınlaşmazlar. Bütün bunlara rağmen milletimiz bu eserleri de okumuş sonra da, bunların ruhunu okşayan, gönlüne hoş gelen taraflarını asıl *Mevlid*'in içine yerleştirmekten çekinmemiştir. Buna örnek *Mevlid*'in yazı-

---

[13] Yaşar Akoğan; *İskendernâme'den Seçmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 836, 1000 Temel Eser Dizisi: 135, Ankara 1988, s. 136 vd.

[14] Bu benzerliğe ilk defa temas eden İbrahim Necmi (Dilmen) olmuştur. Bkz. *Târih-i Edebiyat Dersleri*, Matbaa-i âmire, İstanbul 1338, s. 31, 40. // Veled Çelebi İzbudak; Süleyman Çelebi Mevlidi ve Me'hazları I, II, *Hayat*, 2. cilt, sayı 45-46 (Bkz. Metin Akar; *Veled Çelebi İzbudak*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 723, Ankara 1999, s. 145-161. // Ahmet Ateş; Vesiletü'n-Necat, mevlid, Ankara 1954, s. 53 // Faruk Timurtaş; *Süleyman Çelebi Mevlid (Vesiletü'n-Necat)*, Milli Eğitim Basımevi İstanbul 1970, s. X.

lışından tam 61 yıl sonra yazılan Fatih devri şairlerinden olan Ahmed'in *Mevlid*'idir. Ahmet Aymutlu 1946 yılında hazırladığı mezuniyet tezinde *Mevlid*'de yer alan Merhaba kısmının başka bir şaire ait bir mevlid içinde bulunduğunu ilk defa işaret etmiştir. *Kaside-i melîha* içinde yer alan bu beyitlerden bir kısmı Süleyman Çelebi'ye aittir. Ahmed bunu sonradan genişletmiştir. Halk da bu beyitleri Süleyman Çelebi'nin eserine almış ve ona mal etmiştir.[15] Fakat Türkçede yazılan mevlidler mutlaka Süleyman Çelebi'nin eserinden faydalanmışlar ve onu genişletme yoluna da gitmişlerdir. Faydalanılan kaynakların da ortak olduğunu düşünürsek hemen her şair peygamber için mevlid yazmada aynı duyguları taşımış ve onu anlatabilmek için elinden gelen gayreti göstermiştir.[16] Ancak bunların hiç biri Süleyman Çelebi'nin eserini aşarak asırlar ötesine ses verememiştir. Bununla beraber milletimiz onlarda gördüğü güzel beyitleri alıp asıl *Mevlid*'in içine yerleştirmekten çekinmemiştir.

Daha sonra yazılan mevlidlere baktığımız zaman onların çoğunun Süleyman Çelebi'nin beyitlerine yer verdiklerini ve eserlerini bu doğrultuda yazdıklarını görürüz. İşte bu yüzden mevlid yazmalarındaki beyit sayısının aynı olmadığı ortaya çıkmıştır. Gerçek olarak Süleyman Çelebi'ye ait bir mevlid nüshası da elimize geçmiş değildir. Hal böyle olunca 110, 280-300 civarında beyit bulunduran nüshalardan tutun da 800, 900 ve 1200 beyit civarında beyite yer veren nüshaların varlığı söz konusudur.

Örnek olarak verirsek Prof. Dr. Faruk Timurtaş tarafından hazırlanan eserde asıl Süleyman Çelebi'ye ait olduğu belirtilen 732 beyitin varlığından söz edilmektedir. Bir de kitabın ikinci kısmında *Yeni ve değişik metin* olarak verildiği yerde 480 beyitin bulunduğu görülür. Kazım Baykal'ın *Süleyman Çelebi ve Mevlid* adlı çalışmasında da 486 beyit bulunmaktadır. Yine Kazım Baykal'ın belirttiğine göre 1288, 737, 711, 950, 295, 113, 651, 565, 235, 664, 175 ve 803 beyite yer veren *Mevlid* nüshaları da vardır.[17] Bizce Mevlid'in 500 beyittten aşağı olan nüshaları mevlid merasimlerinde okunmak için eserden seçilen beyitlerdir. Nitekim Timurtaş'ın neşrinde de görülen *yeni ve değişik metin* adı altında verilen kısmın 480 beyit olduğu görülür. Bu kadar beyit de bir mevlid cemaatini huzura kavuşturmak bakımından kâfi gelir.

Bütün bunların yanında *Mevlid*'in şerhleri de yapılmıştır. Hüseyin Vassaf'ın yazdığı *Gülzâr-ı Aşk* mevlid şerhlerinin en önde gelenidir. Yazar

---

[15] Faruk Timurtaş; *Mevlid Süleyman Çelebi*, İstanbul 1980, s. IX.

[16] Hasan Akay; *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Eski Türk Edebiyatı Tarihi I, cilt 5, sayı 9, İstanbul 2007, s.323-333.

[17] Kazım Baykal; *Süleyman Çelebi ve Mevlid* (Haz. Kadir Atlansoy, Bursa 1999, s. 48-51.

eserinde Mevlid'i 282 beyit olarak şerh etmiştir.[18] Son olarak Divan Edebiyatı Müzesi'nde bulunan ve son devirde yazılmış olan bir başka *Mevlid* nüshasından da bahs etmek gerekir.[19]

Bu nüsha tezyinat bakımından güzel ve müzeyyen bir nüshadır. Süleyman Çelebi'nin beyitleri ile başlamasına rağmen, yer yer Süleyman Çelebi'nin nefesine uygun şekilde başka beyitlere de yer verir. Bunları *Mevlid*'in aslından ayırmak çok zordur. Bin beyit cıvarında olan ve *Mevlid*'in yazılışının 600. yılı için yayına hazırladığımız bu nüsha Güvercin, Kesikbaş gibi hikâyelere de yer verir. Dil bakımından Eski Anadolu Türkçesi kelimelerine yer vermekle birlikte, harekeler fonetik yönden karışıklık gösterir. Sağlam bir nüsha elde edebilmek için karşılaştırmalı metnini vermek gerekir. Fakat bunun için Süleyman Çelebi'ye ait olduğu söylenen ve çeşitli kütüphanelerde bulunan sağlam mevlid nüshalarının karşılaştırılması gerekir. Başka kütüphanelerin yanında Dil Kurumu, Edirne, Manisa, Kütahya ve Afyon kütüphaneleri ile Milli Kütüphane'nin özellikle bu açıdan taranması ve nüshaların ele alınması şarttır.

Bizim üzerinde çalıştığımız nüshada müstensihin eklemeleri olduğu gibi, bunların *Mevlid*'in aslında da yer aldığı düşünülebilir. *Mevlid*'in kaynakları içinde Âşık Paşa'nın *Garib-nâmesi*'nden nasıl beyitler alınmış ve bunlar Süleyman Çelebi'nin zevk ve bilgisine göre değiştirilmişse, bu nüshada yer alan beyitlerin bazıları da kelime seviyesinde değişikliğe uğramıştır. Ancak bu değiştirmeler Süleyman Çelebi'nin beyitlerine üstünlük getirememiştir. Fakat bazı beyitler, ekleme de olsalar aynı nefesi estirmişlerdir.

Biz bir örnek olması bakımından eserin ilk yetmiş beş beytini aşağıya alıyoruz. Bu *Mevlid,* bir fikir vermesi bakımından, Faruk Timurtaş neşri ile karşılaştırılmış benzer veya aynı olan beyitlerin sonuna parantez içinde Timurtaş neşrinin kaçıncı beyti olduğu yazılmıştır.

1 *Allah adın zikr idelüm evvelâ*
Vâcib oldur cümle işde her kula (1)

2 *Allah adın her kim ol evvel aña*
Her işi âsân ide Allah aña (2)

3 *Allah adı olsa her işün öñi*
Hergiz ebter olmaya anuñ soñı (3)

---

[18] Hüseyin Vassaf; *Mevlid Şerhi, Gülzar-ı Aşk* (Haz. Mustafa Tatçı, Musa Yıldız, Kaplan Üstüner), Dergâh yayınları, İstanbul 2006.

[19] Süleyman Çelebi, *Mevlud,* Divan Edebiyatı Müzesi, nu. 265.

4 *Her nefesde Allah adın di müdâm*
Allah adıyla olur her iş tamâm (4)

5 *'Aşk-ıla gel imdi Allah eydelüm*
Derd-ile göz yaşıla âh idelüm (7)

6 *Ola kim rahmet kıla ol pâdişâh*
Ol Kerîm ü ol Rahîm ü ol İlâh (8)

7 *Âlim ü Allâm u Gaffârü'z-zünûb*
Sâni' u Tevvâb u Settârü'l-'uyûb (9)

8 *Dâ'im ü Deyyân u Muhdî vü Şekûr*
Vâhibü'l-ihsânı Ganiyyün Fettâh u Nûr (10)

9 *Sâdıku'l-kavlü'l -'azîm ü zü'l-Celâl*
Kāsımu'r-rızku Mukîmün Lâ-yezâl (11)

10 *Kādir ü Kahhâr u Kayyûm u Kadîr*
Fātır u Hallâk u Rezzâk u Habîr (12)

11 *Mü'min ü Muhsin ü Mu'în ü Müste'ân*
Mâlik ü Mennân u Sultân-ı cihân (15)

12 *Ol-durur hem pâdişâh-ı bî-zevâl*
Bî-şebîh ü bî-nazîr ü bî-misâl (25)

13 *Birdür ol birligine şek yok-durur*
Gerçi yañlış söyleyenler çok-durur (26)

14 *Cümle 'âlem yog-iken ol var-ıdı*
Yaradılmışdan ganî Cebbâr-ıdı (28)

15 *Var-iken ol yog-ıdı ins ü melek*
'Arş u Ferş ü ay u gün hem nüh felek (29)

16 *Kudretin izhâr idüben ol Celîl*
Birligine bunları kıldı delîl (31)

17 *Bâri ne hâcet kılavuz sözi çok*
Birdür ol kim andan artuk Tañrı yok (32)

18 *'Âşıkı-y-ısañ eger sen ol serveriñ*
Vir salâvât rûhına Peygâmber'üñ

19 *Ger dilersiz bulasız otdan necât*
'Aşk-ıla derd-ile eydün es-salât (34)

20 *Gel berü ey âşıkân-ı ma'nevî*
Sev Hak'ı zikr eyle dâ'im ol kavî

21 *Fezkürûnî didi Kur'ân-ı mübîn*
Zikr kıluñ zikr ide tā ol Mu'în

22 *Her kimi sevse kişi eş'âr ider*
Dâ'imâ zikrin anuñ iksâr ider

23 *Da'va kılmak dil-ile âsân olur*
Gerçek olan kişide bürhân olur

24 *Ger seversen sen Hak'ı göster güvâh*
Durmasun disün dilüñ zikr-i İlâh

25 *Bir kez Allah dise ışk-ıla lisân*
Dökilür cümle günâh misl-i hazân (5)

26 *İsm-i pâkin pâk olur zikr eyleyen*
Her murâda irişür Allah diyen (6)

27 *İsmi pâk (ü) zâtı pâk ef'âli pâk*
Vasfı pâk âyâtı pâk akvâli pâk

28 *İhtiyâcı yokdur Allahussamed*
Evvel (ü) âhir hemân oldur ahad

29 *Kimse andan togmadı ol kimseden*
Cümle mahlûkātdur gelüp giden

30 *Sebḳat itmez zâtına hergiz zamân*
İnmez agmaz münezzeh lâ-mekân

31 *Mü'min ü tersâ vü ger 'abd-i salîb*
Matbahı hônından alurlar nasîb

32 *Kimisini bir pula muġtâc ider*
Kiminüñ başına zerrîn tâc ider

33 *Şunı kim reddi eliyle atdı ol*
Küfr ü zulmet deñizine batdı ol

34 *Her kimi dest-i kabûlı cezb ider*
Gözlerinden perdeler kalmaz gider

35 *Gâh cemâlinden götürüben nikāb*
Cân-ı 'uşşâka düşürür ıztırâb

36 *Her şecerden gâh olur kılur nidâ*
Gâh beşerden zâhir olur bu sadâ

37 *Gâh hacerden gösterür ol bî-'alel*
Şöyle kim lemmâ tecellî li'l-cebel

38 *Her işinde bî-nihâyet hikmeti*
Zîre kim her nesneye var kudreti

39 *Âşikâre 'ilmine cümle guyûb*
Örtilür 'afvı-y-ıla dürlü 'uyûb

40 *Rahmeti bî-'add (ü) faẓlı bî-'aded*
İrişür kalmışlara andan meded

41 *Ger dilersiz bulasız otdan necât*
'Aşk-ıla derd-ile eydüñ es-salât (34)

42 *Diñleñ imdi 'âşıkān-ı Mustafâ*
Nice geldi 'âleme ol pür safâ

43 *Hem dahı Allah neden var eylemiş*
Yâ kerâmetlerle nice toylamış

44 *Kâ'inâtı dahı andan ol İlâh*
Nice yaratmış diyelüm pâdişâh

45 *Hak ta'âlâdan irâdet oldı çün*
Kim dokına birbirine kâf u nûn

46 *Ola mevcûd ol sadâdan kâ'inât*
Gele Âdem ola evlâd-ı benât

47 *Aldı nûrından Hudâ bir katre nûr*
Ahmed olgıl didi her kapuda dur

48 *Oldı bir nûrdan direk hem nûr-ı Hak*
Tâ hicâb-ı kibriyâya irdi Hak

49 *Çün irişdi aña nûr-ı Mustafâ*
Hakk'a pes secde kılup buldı safâ

50 *Secdeden elhamdulillâh didi ol*
Tañrı'ya hamd u senâlar kıldı ol

51 *Didi Hak ol hamd içün iy mehliḳā*
Aduñı kodum Muhammed Mustafā

52 *Ol eserdendür bize beş vakt namâz*
Kim bize farż eyledi ol bî-niyâz

53 *Durdı ol nûr-ı Muhammed çok zamân*
Hak ta'âlâ kapusında câvidân

54 *Bir kez ol nûra tecellî kıldı Hak*
Oldı ol nûr ol dem andan iki şak

55 *Anuñ-ıçun didiler aña kalem*
Hem didi 'aklı vü hem rûhı ḳadem

56 *Rûh-ı a'zam oldı ta'rîf aña ad*
'Akl-ı küll dahı dinilür hôş-nihâd

57 *Lîki üç tavsîf ki itdiler sıfât*
Bir-durur ol nûr-ı nûr-ı pâk zât

58 *Soñra ol nûra nazar kıldı Gafûr*
Derledi anda hayâ idüp o nûr

59 *Katre katre kıldı anı ol Ganî*
Her birinden halk itdi bir rûh-ı nebî

60 *Pes Ebu'l-ervâh idüp anı Kerîm*
Eyledi ol nûra ta'zîm-i 'azîm

61 *Niçe yıl ol nûra Hayy u Lâyezâl*
Virdi tertîb-ile 'arş üzre kemâl

62 *Hak ta'âlâ anı mahbûb eyledi*
Enbiyâya cümle matlûb eyledi

63 *Çün habîb oldı ol sultân-ı zemîn*
Didi aña rahmetenli'l-'âlemîn

64 *Her ne deñlü varsa eltâf u kerem*
Virdi ol sultâna Yezdân lâcerem

65 *Ger dilersiz bulasız otdan necât*
'Aşk-ıla derdile eydüñ es-salât (51)

66 *Ey kılan 'irfân-ı mahlûka taleb*
Bil Muhammed'dür bu varlıga sebeb

67 *Ger Muhammed gelmeseydi 'âleme*
Bu beşâret olmaz-ıdı Âdem'e (76)

68 *Geldügiyçün kim Muhammed 'âleme*
İndi 'izzet tâcı kondı Âdem'e (76)

69 *Ger Muhammed'den irişmese fütûh*
Gark olurdı kendü tûfânında Nûh

70 *Nûr-ı Ahmed'le bulındı çün Halîl*
Aña nârı gülsitân itdi Celîl

71 *Nûr-ı Ahmed'den çü fermân olmadı*
Halkı İsmâ'îl'e kurbân olmadı

72 *Ger Muhammed nûrı olmasa sened*
Hüzn-i Ya'kûb'a irer miydi meded

73 *Nûr-ı Ahmed Yûsuf'a olmasa tâc*
Mısr tahtında olur mıydı harâc

74 *Nûr-ı Ahmed olmasaydı ol Kerîm*
Dir midi İbrâhîm'e Evvâhun halîm

75 *Görmese Dâvûd nûr-ı Ahmed'i*
Pes hilâfet bulmayaydı sermedî

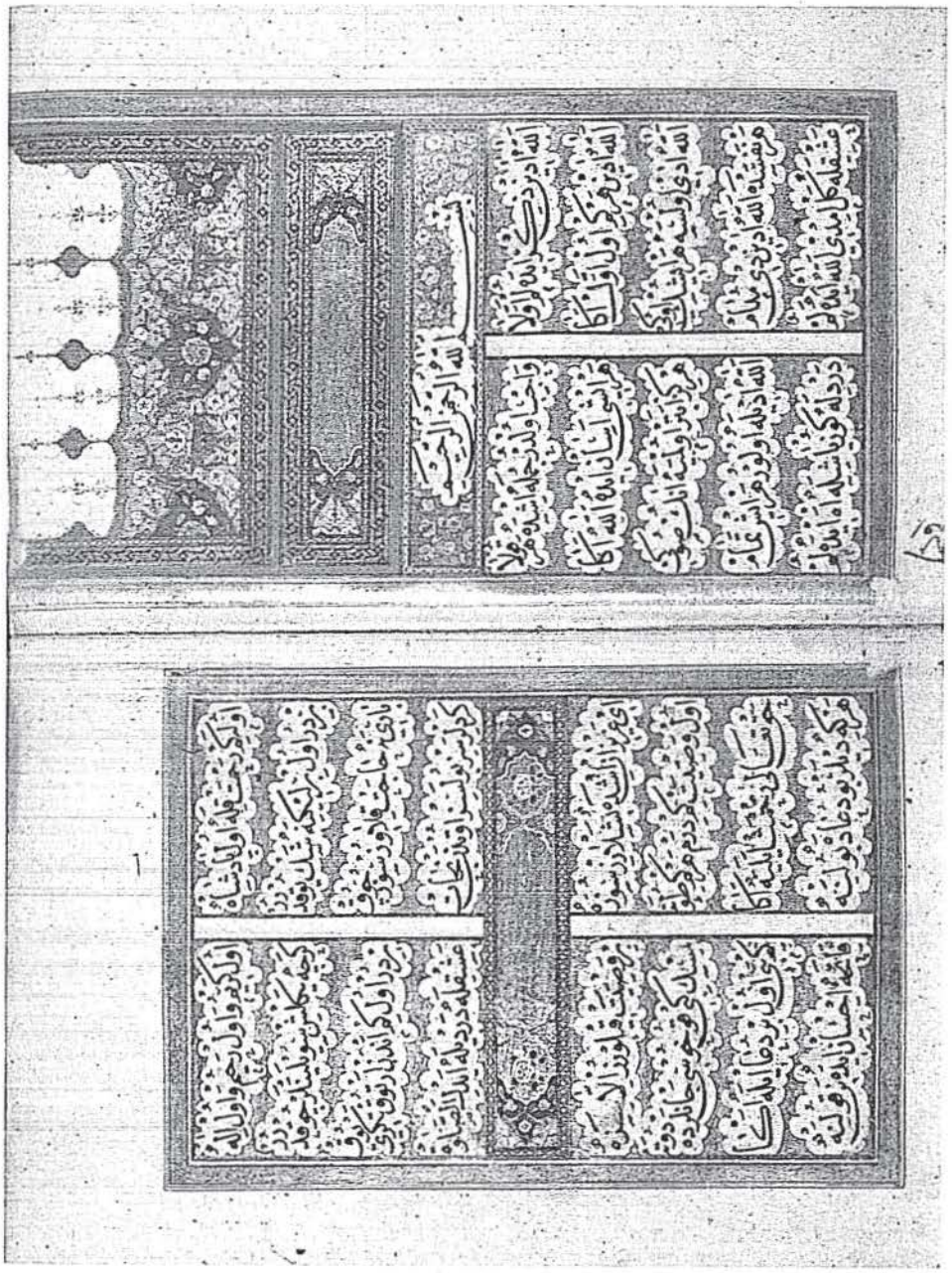
Sonuç olarak belirtmek gerekirse, Süleyman Çelebi'ye gelinceye kadar İslâm âleminde peygamberin doğum gününü anlatan eserler yazıldığı gibi, törenlerle bu günü kutlayan bölgeler de olmuştur. Bu durum Türklerde de önemli yer tutmuştur Peygamber için eserler yazılmış, ona şiirlerinde geniş yer veren şairlerimiz de görülmüştür.

Mevlid yazılıncaya kadar geçen zamanda *Mantıku't-Tayr* ve *Garib-nâme* gibi eserlerde peygamberimize yer verilmiş onu ve ashabını anlatan manzumeler yazılmıştır. Bu bakımdan Şeyyad Hamza naatlarıyla meşhur bir şair olarak karşımıza çıkmıştır. Ayrıca Erzurumlu Mustafa Darir gibi siyer yazan şair ve nâsirlerimiz olmuştur. Darir bu eseri içinde peygamberin doğumunu anlatan mevlid manzumesine yer vermiştir. Ahmedî ise *İskendernâme* adlı eserinin içinde ekleme olarak, 808/1405-1406 yılında Bursa'da 615 beyitlik bir mevlid yazmıştır.[20]

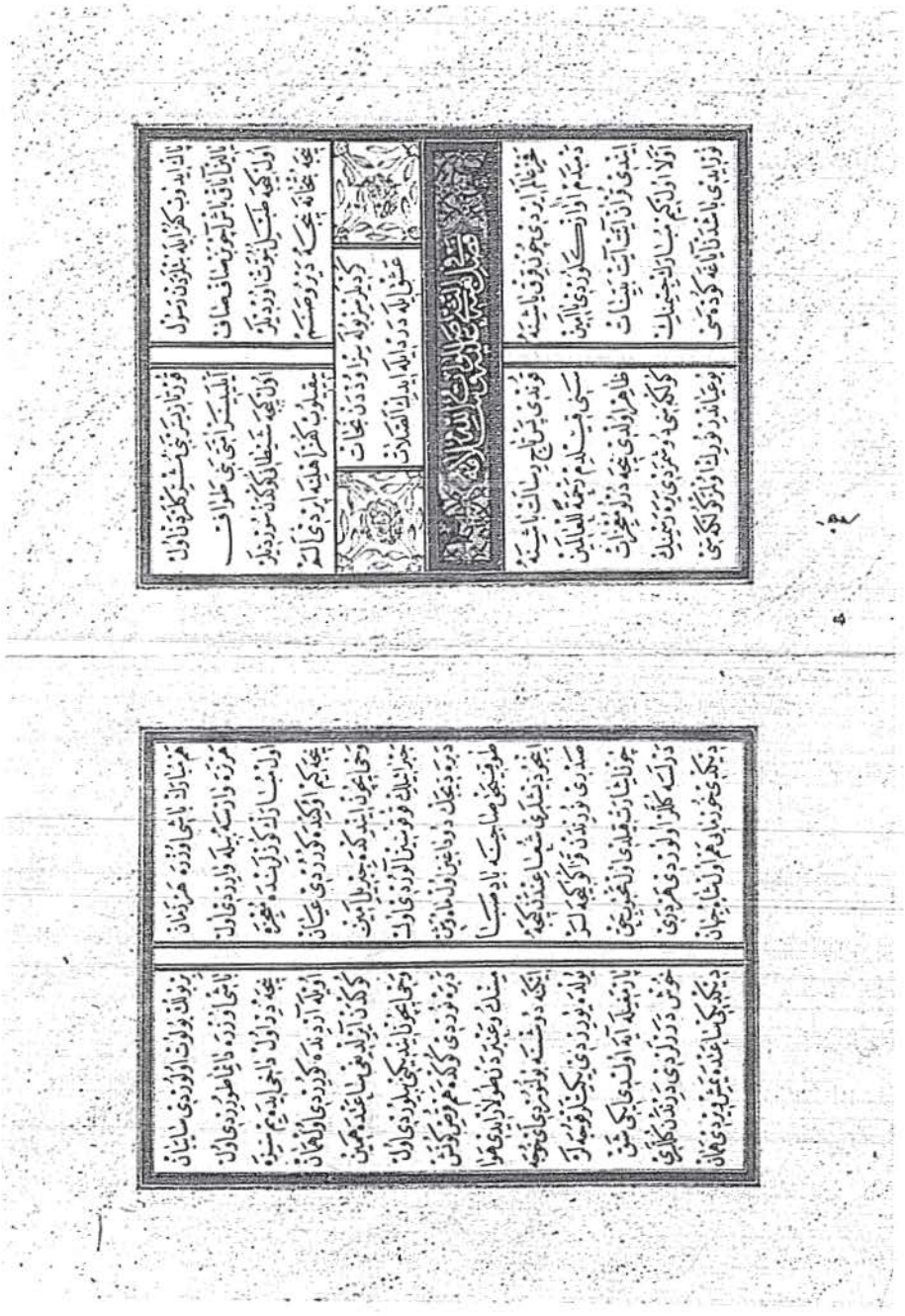
Şu halde *Mevlid* birdenbire ortaya çıkmış bir eser değildir. Millet içinde senelerin geçmesi ve eserlerin yazılması ile Türk fikir ve sanat hayatı da olgunlaşmıştır. Beylikler devrinde hemen her beyliğin hükümet merkezinin kültür merkezi de olması, yeni eserlerin tercüme ve telifi Türk fikir ve sanat alanındaki açılımı genişletmiştir.

İşte *Mevlid*'e gelinceye kadar Anadolu'da gelişen Türk edebiyatı yüz yılı aşmış bulunuyordu. Mevlid bu eserlerin arkasından doğdu ve peygamberimizi her yönü ile belirli bir kompozisyon dahilinde en güzel şekilde anlattı. *Mevlid*'den sonra Türk edebiyatında bir mevlid türü ortaya çıktı. Sayısız mevlidler yazıldığı gibi, *Mevlid*'in şerhleri de yapıldı. Türk milleti bunlara yabancı kalmadığı gibi hafızasında yer alan güzel bölümleri ve beyitleri Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-necât* adlı eserine dahil etti. Bu sebeple *Mevlid*'in metni tartışılır hâle geldi. Belki bu, *Mevlid*'in anonimleşme yolunu tutması gibi şey oldu. Ancak Süleyman Çelebi'nin nefesi her zaman kuvetli geldi ve bunları içinde estirdi.

[20] Yaşar Akdoğan, age. s. 64-65, 136 vd.

Hattat Ahmed Üsküdârî'nin 1158/1745'de yazdığı Mevlid'in ilk iki sayfası (Kubbealtı Kültür ve San'at Vakfı- Ekrem Hakkı Ayverdi Hat Koleksiyonu)

Reisü'l-Hattâtîn Hacı Kâmil Akdik'in 1349/1931'de yazdığı Mevlid'in ara iki sayfası (Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Y.297)